

Sergančiųjų diabetu

TEISĖS

ir socialiniai

poreikiai

Lietuvos diabeto asociacija
Tarptautinės diabeto federacijos narė

Sergančiųjų diabetu teisės ir socialiniai poreikiai

Vilnius, 2008

Leidiniį parengė Vida Augustinienė

Redaktorė Nijolė Voveraitienė

Tekstą rinko Dalia Augustinaitė

Pagrindinis rėmėjas

Neįgaliųjų reikalų departamentas
prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Spausdino UAB „Biznio mašinų kompanija“
J. Jasinskio g. 16A, Vilnius LT-01112
Tel. 8 5 254 69 61, faks. 8 5 254 69 62
www.bmk.lt

© Lietuvos diabeto asociacija

Sveikatos priežiūra: ligonio teisės ir pareigos

„Diabetes care and research in Europe: the St. Vincent Declaration action program”

Žmogus, sirgdamas cukralige, gali normaliai, sveikai ir ilgai gyventi. Tik privalo prisiziūrėti, rūpintis savimi ir kontroliuoti ligą. Reikia konsultuotis su endokrinologu ir kitais sveikatos priežiūros specialistais (dietologu, pediatru, podiatru, slaugytoju diabetologu). Jie patars, kaip kontroliuoti ligą, skiepys įgūdžius, kad išmoktumėte laikytis tinkamo ir sau patogaus režimo.

Svarbu žinoti, ko galima reikalauti iš medicinos darbuotojų ir ką privalu daryti pačiam.

Sergančio žmogaus teisės

Jūs galite reikalauti, kad sveikatos specialistai:

- ◆ apibūdintų jūsų gydymo ir režimo planą bei tikslus;
- ◆ reguliariai tikrintų jūsų fizinę būklę ir kraujo gliukozės kiekį;
- ◆ jus gydytų ir prireikus teiktų skubią pagalbą;
- ◆ reguliariai mokytų jus ir šeimos narius;
- ◆ informuotų apie jums priklausomą socialinę ir ekonominę paramą.

Sergančio žmogaus pareigos

Jūs privalote:

- ◆ kruopščiai laikytis specialistų patarimų;
- ◆ kasdien kontroliuoti diabetą.

Svarbu nuolatos mokytis

Žinotina:

- ◆ kodėl reikia kontroliuoti kraujo gliukozės kiekį;
- ◆ kaip šį rodiklį koreguoti mityba, fiziniu krūviu, tabletėmis ir (ar) insulinu;
- ◆ kaip nustatyti gliukozės kiekį kraujo ar šlapimo tyrimu ir kaip elgtis pagal gautus duomenis;
- ◆ kokie mažo ir didelio kraujo gliukozės kiekio, ketoacidozės požymiai, kaip juos gydyti ir jų išvengti;
- ◆ ką daryti susirgus dar kita liga;
- ◆ kokios yra diabeto komplikacijos – akių, nervų, inkstų, kojų pažeidimai, kraujagyslių sustandėjimas bei kt., kokia jų profilaktika ir gydymas;

- ◆ ką daryti, keičiant gyvenimą, socialinę aplinką, sportuojant, keliaujant ar išgeriant alkoholio.
- ◆ kaip spręsti darbo, socialinio draudimo, vairavimo teisių ir kitus klausimus.

Gydymo planas ir savikontrolės tikslai

Sergančiajam diabetu turi būti teikiami patarimai:

- ◆ kaip tinkamai maitintis (dieta, maisto kiekis, valgymo laikas) ir mankštintis;
- ◆ apie tablečių ir insulino dozę, laiką, kiekį (kada ir kaip juos vartoti), režimo keitimą priklausomai nuo savikontrolės rezultatų;
- ◆ kaip siekti gliukozės, riebalų kiekio kraujyje, arterinio kraujospūdžio ir svorio pageidaujamų rodiklių.

Reguliarus įvertinimas

Kaskart lankantis pas gydytojus aptartini:

- ◆ savikontrolės rezultatai ir taikomas gydymas;
- ◆ sveikatos gerinimo tikslai, kurie prireikus gali būti keičiami;
- ◆ jus varginantys negalavimai;
- ◆ tolesnis gydymas.

Sveikatos specialistai turi patikrinti:

- ◆ jūsų kraujo gliukozės kiekį, ištyrę gliukuotą hemogloboną. Tai gali būti atliekama keturis kartus per metus, jei diabetas gerai kontroliuojamas;
- ◆ kūno svorį;
- ◆ kraujospūdį ir kraujo lipidus (jei būtina).

Mažiausiai vieną kartą per metus turi būti tikrinama:

- ◆ akys ir regėjimas;
- ◆ inkstų funkcija (kraujo ir šlapimo tyrimas),
- ◆ kojos,
- ◆ rizikos veiksniai susirgti širdies ligomis, pavyzdžiui: kraujospūdis, lipidai kraujyje, rūkymo žala,
- ◆ savikontrolės ir injekcijos technika,
- ◆ mitybos įpročiai.

Kitos aplinkybės

- ◆ Nėščioms ir planuojančioms pastoti moterims turi būti teikiama patarimai ir priežiūra.
- ◆ Konsultuojant vaikus ir paauglius, būtina atsižvelgti į jų poreikius.

- ◆ Pablogėjus akių, inkstų, kojų, širdies kraujagyslių būklei, reikia kreiptis į specialistus.
- ◆ Pagyvenusiems žmonėms griežto gydymo kartais nereikia. Tai galima aptarti su sveikatos priežiūros grupe.
- ◆ Kai diagnozuojamas diabetas, pirmieji mėnesiai dažniausiai esti sunkiausi.

Susirgus diabetu neįmanoma viską perprasti iš karto – mokytis teks visą gyvenimą.

Savikontrolė

- ◆ Kasdien kontroliuokite savo ligą. Kuo geriau tai atliksite, tuo bus lengviau gyventi.
- ◆ Išmokite tinkamai kasdien prisiziūrėti, tirti kraujo gliukozę, pagal rezultatus koreguoti gydymą.
- ◆ Reguliariai apsižiūrėkite, ar nepažeistos kojos.
- ◆ Laikykitės sveikos gyvensenos: valgykite tinkamą maistą, reguliuokite kūno svorį ir nerūkykite.
- ◆ Žinokite, kada reikia skubiai kreiptis į gydytoją ar sveikatos priežiūros grupę.
- ◆ Reguliariai aptarkite visus jums kylančius sveikatos klausimus su gydytoju. Užduokite jam iš anksto apgalvotus rūpimus klausimus ir pasitikslinkite, jei ko nors nesupratote.
- ◆ Tarkitės su savo gydytoju, specialistais, kitais sergančiais žmonėmis ir vietiniu diabeto klubu. Skaitykite „Diabeto“ laikraštį ir kitą literatūrą apie šią klastingą ligą. Reikia, kad ir šeimos nariai suprastų jūsų tinkamo režimo svarbą.

Jeigu manote, kad diabeto gydymo ir kontrolės priemonės jums neprieinamos ir dėl to negalite tinkamai prisiziūrėti, kreipkitės šiuo adresu:

**Lietuvos diabeto asociacija
Gedimino pr. 28/2 – 404, Vilnius LT- 01104
Tel. (8 5) 2620783, faksas (8 5) 2610639
El. paštas: info@dia.lt**

Sergančiojo vaidmuo ligos priežiūroje

2006 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos priimta rezoliucija „ragina valstybes nares aktyvinti nacionalinę diabeto prevencijos, gydymo ir priežiūros politiką, nuosekliai tobulinti sveikatos priežiūros sistemą, atsižvelgiant į susitartus tarptautinius, taigi ir Tūkstantmečio plėtros, tikslus”.

Cukrinis diabetas skiriasi nuo kitų ligų tuo, kad siekiant gydymo rezultatų, pagrindinis vaidmuo tenka pačiam sergančiajam. Tik pats žmogus, tinkamai prisžiūrėdamas gali pagerinti sveikatą. Kitaip - visų pastangos bus neveiksmingos. **Sergančiojo mokymas** yra svarbiausias veiksnys tiek gydantis vien dieta ir mankšta, tiek tabletėmis ar insulinu. Toks yra nuolatinis procesas, integruotas į sveikatos priežiūrą (*Therapeutic Patient Education, Report of a WHO Working Group, 1998*).

Kad pacientas galėtų tinkamai prisžiūrėti, turi būti jam (taip pat ir neįgaliesiems) prieinama, objektyvi, naujausiais moksliniais įrodymais pagrįsta, iš patikimų šaltinių laiku gauta suprantama, aktuali (įskaitant ir neigiamą poveikį), įstatymus atitinkanti informacija.

Deja, dažniausiai to pasigendama. Diabetu sergantis žmogaus ligą valdyti privalo visą gyvenimą. Todėl jam turėtų būti sudaryta galimybė ir parama kuo geriau prisžiūrėti. **Liginius mokyti privalo slaugytojai diabetologai.**

Idealiai diabetas valdomas, kai medicinos specialistų komanda dirba kartu su sergančiuoju. Tyrimais įrodyta, kad tai padeda 58% sumažinti stacionarinio gydymo poreikį, taigi taupyti sveikatos biudžeto lėšas. Sergančiojo mokymu keleriopai mažinama lovadienių. Tuo išvengiama 50% amputacijų ir 78% hipoglikeminių komų, vidutiniškai sutaupomi 3-4 JAV doleriai, kiekvienam investuotam doleriui. Deja, dar daugelyje pasaulio šalių sveikatos priežiūros sprendimus priimančios pareigūnai neįvertina sergančiųjų mokymo svarbos. (The Economics of Diabetes and Diabetes Care. A Report of the Diabetes Health Economics Study Group, IDF, WHO).

Svarbu, kad sergantieji neužmirštų savo pareigų. Jie privalo:

- ◆ patys jausti atsakomybę už savo sveikatą; diabetas kontroliuotinas kasdien; priešingu atveju kenkiama sau;
- ◆ vadovautis gaunamomis žiniomis, gerinti glikemijos kontrolę;
- ◆ aktyviai dalyvauti diabeto mokymo seminaruose, laikytis sveikos mitybos principų, konsultuotis su sveikatos tarnybomis;
- ◆ tinkamai naudotis savikontrolės priemonėmis, saugotis komplikacijų, vengti papildomų išlaidų.

Tėvai turi būti atsakingi už savo sergančio vaiko diabeto kontrolę, bendradarbiauti su mokytojais, būrelių vadovais, vaiko draugais.

Žmogaus sveikata blogėja, kai jis tinkamai neprisižiūri, o medikai yra abejingi pacientui. Apklauskos duomenimis, dar **ne visi žmonės nori sutikti su teiginiu, kad patys atsako už savo ligos kontrolę, nes stokoja žinių.**

Lietuvos diabeto asociacijos 2006 m. penkiuose mokymo seminaruose atliktos anketinės apklauskos duomenimis, HbA1c tyrimų vidutinė reikšmė labai bloga (8%). Tik 6% tikrintų žmonių gliukuotas hemoglobinas normalus. 9,6% tyrimo rodiklis rastas patenkinamas (iki 6,5%), o 8,5% - mažesnis kaip 7%. Net 34% patikrintųjų diabeto kontrolė bloga (HbA1c 7 - 8%), o 41,5% - labai bloga (HbA1c per 8%).

2008 m. septyniuose mokymo seminaruose ištyrus sergančiuosius diabetu, nustatyta, kad tik 10,3% tikrintų žmonių gliukuotas hemoglobinas normalus (4 – 6%), 17,7% tyrimo rodiklis rastas patenkinamas (iki 6,5%), o 20,9% - mažesnis kaip 7%. Net 25,1% šių ligonių diabeto kontrolė bloga (HbA1c 7 - 8%), o 26,3% - labai bloga (HbA1c per 8%).

SOCIALINIAI SERGANČIŲJŲ POREIKIAI

Remdamasi St. Vincento deklaracija, Lietuvos diabeto asociacija (LDA) 2002 m. parengė ir išleido bukletą „Sveikatos priežiūra. Sergančiojo diabetu teisės ir pareigos“. Nuo 1994 m. leidžiamas „Diabeto“ laikraštis ir daug įvairios kitos literatūros. Šį **laikraštį** galima užsiprenumeruoti bet kuriame Lietuvos pašto skyriuje. Leidinio kaina su pašto pristatymu – 10 Lt metams. Svarbiausios informacijos apie diabeto tyrimo, gydymo, mokymo naujoves, savikontrolę, taip pat apie valstybės teikiamą paramą čia gali rasti sergantieji, jų šeimos nariai, medikai. Pateikti klausimus, dalytis patirtimi laikraštyje gali kiekvienas skaitytojas. Svarbiausia leidinio informacija teikiama LDA interneto svetainėje www.dia.lt.

Geresnių sveikatos priežiūros rezultatų žmonėms būtų lengviau siekti, jeigu jie pildytų Lietuvos diabeto asociacijos išleistą kasdienės **savikontrolės dienyną ir sveikatos pasą DIABETAS**. Keliaujant rankiniame багаže turint insulino švirkštų, prireikus dokumentą galima pateikti oro uosto darbuotojams.

Ištikus nelaimei, netekus sąmonės, priežastį padeda atpažinti LDA sukurta **sergančiojo diabetu identifikavimo apyrankė**. Ją galima užsisakyti ir įsigyti UAB „Alpera“, Titnago g. 10, Vilniuje, tel. (8 -5) 2311667, 2455012, mob. 8 687 16182.

Naujausias sveikatos priežiūros žinias gauna Lietuvos diabeto asociacijos nariai. Jais gali būti sergantieji, jų šeimų nariai, slaugytojai, gydytojai, visi, kurie domisi diabeto kontrole. Į organizaciją galima įstoti savo miesto ar rajono diabeto klube, bendrijoje ar draugijoje. Visais rūpimais klausimais siūloma kreiptis į **Lietuvos diabeto asociaciją** (adresą žr. 5 p.). Informaciją teikia gydytoja endokrinologė (antradieniais 10.30 – 12.30, o trečiadieniais 14.30 – 16.30 val.) ir kiti LDA darbuotojai visomis darbo dienomis.

Norintys dalyvauti LDA organizuojamose **diabeto mokymo stovyklose** vaikams ir jaunimui (trukmė 10 d.) bei II tipo diabetu sergantiesiems (trukmė - 7 d.) ar **seminaruose** turi registruotis rajonų diabeto klubuose. Dalyvių sąrašai sudaromi remiantis iš klubų

gauta informacija. Stovyklos organizuojamos birželio – rugpjūčio mėnesiais. Apie tikslią datą, vietą ir kainą informuoja diabeto klubai arba LDA. Stovyklauti LDA išrūpintomis lėšomis pirmenybė teikiama naujai susirgusiems, nė karto mokymuose nedalyvavusiems bei sunkiai socialiai besiverčiantiems ligoniams.

Valstybės 100 proc. kompensuojami vaistai bei medicinos pagalbos priemonės:

Visų **rūšių insulinas, antidiabetinės tabletės**. Už kai kuriuos vaistus reikia primokėti skirtumą tarp mažmeninės ir kompensuojamos bazinės kainos.

Receptus išrašo šeimos gydytojas arba endokrinologas iki 3 mėnesių laikotarpiui.

Diagnostinių juostelių kraujo gliukozei nustatyti per metus kompensuojama:

- vaikams, sergantiems I tipo cukriniu diabetu, – iki 1800;
- suaugusiems, sergantiems I tipo cukriniu diabetu, – iki 600;
- vaikams, sergantiems II tipo cukriniu diabetu ir besigydantiems insulinu, – 900;
- vaikams, sergantiems II tipo cukriniu diabetu ir vartojantiems hipoglikemizuojančias tabletes, – 450;
- suaugusiesiems, sergantiems II tipo cukriniu diabetu ir besigydantiems insulinu, – iki 300;
- suaugusiesiems, sergantiems II tipo cukriniu diabetu ir vartojantiems peroralius hipoglikemizuojamuosius vaistus, – iki 150.

Nėščiosioms, sergančioms cukriniu diabetu, kompensuojama papildomai 600 juostelių nėštumo laikotarpiu, o nėščiosioms, sergančioms gestaciniu diabetu, – 150 juostelių nėštumo laikotarpiui.

Receptą juostelėms (1 – 3 mėn.) išrašo endokrinologas, terapeutas, pediatras ar šeimos gydytojas

(LR sveikatos apsaugos ministro 2008 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. V – 1151).

Gliukagoną gali išrašyti tik endokrinologas. Vaistas skiriamas tik insulinu besigydantiems ligoniams, kuriuos vargina sunkios hipoglikemijos netenkant sąmonės. Receptas išrašomas ne daugiau kaip vienai pakuotei. Pakartotinai gliukagonas gali būti išrašomas tik suvartojus ankstesnę pakuotę.

Hidrokoloidiniai tvarsčiai kompensuojami esant opoms pagal indikacijas.

Glikuoto hemoglobino tyrimas per kalendorinius metus iš PSDF biudžeto lėšų kompensuojamas iki 4 kartų tiek I, tiek II tipo diabetu sergantiesiems. Pakartotinas tyrimas skiriamas ne anksčiau kaip po 3 mėn. nuo ankstesnio HbA_{1c} tyrimo.

(LR sveikatos apsaugos ministro 2007 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. V – 318).

Insulino pompu, taikomų ambulatoriniam gydymui nuolatine poodine preparato injekcija, keičiamųjų dalių komplektas kompensuojamas 1 per mėnesį sergantiesiems I tipo cukriniu diabetu: vaikams, asmenims iki 19 metų, nėščiosioms – nėštumo laikotarpiu, planuojančioms pastoti moterims, kai yra nekontroliuojamas diabetas – iki 1 metų. Kompensuojamoji komplekto kaina – 300 Lt per mėnesį.

(LR sveikatos apsaugos ministro 2008 m. sausio 16 d. įsakymas Nr. V–41, LR sveikatos apsaugos ministro 2008 m. vasario 15 d. įsakymas Nr. V–122).

Ortopedinės technikos priemonės 100 proc. bazinės kainos kompensuojama:

- batų įdėklai ir ortopedinė avalynė (kas pusmetį),
- kulکشnies pėdos įtvarai (vieną kartą per metus),
- galūnių protezai (vieną kartą per trejus metus).

Ortopedinių technikos priemonių reikalingumą gali nustatyti tam tikrų profesijų gydytojai (ortopedas traumatologas, endokrinologas, chirurgas, neurologas, šeimos gydytojas ir kiti).

Už kai kurias priemones reikia primokėti skirtumą tarp mažmeninės ir kompensuojamos bazinės kainos.

Dėl priemonių įsigijimo galima kreiptis į:

- **AB „Ortopedijos technika“** (www.ortopedija.lt) Kaune, Savanorių pr. 284;
- Šiauliuose, Vilniaus g. 25;
- Vilniuje, Asanavičiūtės g. 27a;
- Klaipėdoje, Mažvydo al. 9;
- Panevėžyje, Smėlynės g. 25;
- Ukmergėje, Vytauto g. 105
- arba į kitas ortopedijos priemones gaminančias įmones.

Farmacinės kompanijos teikia švirkštus „pieštukus“ ir adatėles:

Adatėlės insulinui švirkšti pridedamos vaistinėje kartu su insulinu: viena adatėlė vienam insulino flakonui.

Švirkštai „pieštukai“ - naudojami atskiri kiekvienos rūšies ir firmos insulinui. Juos išduoda ir keičia sugedusius nemokamai endokrinologas ar šeimos gydytojas (jū neturintis medikas turi kreiptis į firmas).

Ne mažiau kaip vieną kartą per metus būtinos šių specialistų konsultacijos ir tyrimai: endokrinologo, akių gydytojo, neurologo, kardiologo, kojų priežiūros specialisto, taip pat šlapimo tyrimas, mikroalbuminurijos testas ir cholesterolio tyrimas.

Gerai tyrimų rodikliai:

Glikemija:	nevalgius	4,4 - 6 mmol/l
	1 val. po valgio	< 10 mmol/l
	1,5 – 2 val. po valgio	< 7,5 mmol/l
	einant miegoti	5,5 – 7,7 mmol/l
	naktį	6 - 8 mmol/l
Glikuotas hemoglobinas (HbA1c)		< 6,5%
Kraujospūdis		< 130/80 mm Hg
Mikroalbuminurijos testas		neigiamas
Akispūdis (pagal Schiotzo tonometrą)		15 – 21 mm Hg
Bendras cholesterolis		< 4,8 mmol/l (MTL<3, DTL>1, TG<1,7 mmol/l)
Kūno masės indeksas (KMI):	vyrų	20 – 25 kg/m ²
	moterų	18,8 – 23,5

Patariama: nerūkyti ir nenuktukti.

Naudinga informacija

Gydytojo ir paciento santykius reglamentuoja:

- Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija;
- Europos pacientų teisių chartija;
- Lietuvos Respublikos Konstitucija;
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Šeštoji knyga);
- Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija;
- Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas;
- Sveikatos sistemos įstatymas;
- Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo” (1999 m. gruodžio 16 d. Nr. 552);
- Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas;
- Profesinės medicinos darbuotojų etikos normos (Hipokrato priesaika).

Kiti įstatymai:

- Lietuvos Respublikos biomedicininų tyrimų etikos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos įstatymas;
- Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas.

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis pacientų teises, yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, kurios 53 straipsnis skelbia:

„Valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus. Įstatymas nustato piliečiams nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo tvarką.

Valstybė skatina viuo­menės kūno kultūrą ir remia sportą.

Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių”.

Detaliau pacientų teises reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Šeštoji knyga), Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas (galiojantis nuo 1996 m.), kiti įstatymai bei poįstatyminiai teisės aktai.

2005 m. sausio 6 d. patvirtintas sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr.V – 6 „Dėl sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės už pacientams padarytą žalą privalomojo draudimo tvarkos aprašo patvirtinimo”.

Nuo 2005 m. sausio mėn. įsigaliojo nauja **Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymo** redakcija.

Pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymas garantuoja:

- teisę į kokybišką sveikatos priežiūrą,
- teisę į prieinamą sveikatos priežiūrą,
- teisę rinktis gydytoją, slaugos darbuotoją, sveikatos priežiūros įstaigą, diagnostikos bei gydymo metodikas,
- teisę į informaciją,
- teisę nežinoti su sveikata ar gydymu susijusios informacijos,
- teisę atsisakyti dalyvauti mokymo procesuose, moksliniuose ir medicinos bandymuose,
- teisę atsisakyti gydymo,
- teisę skųstis,
- teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą,
- teisę į žalos sveikatai atlyginimą.

Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymo principai nurodo ir detalizuoja šis pagrindines teises:

Žmogaus teisės

- Asmens gyvybės ir sveikatos gynimas.
- Kitų asmenų (aplinkinių) gyvybės ir sveikatos gynimas.
- Asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsauga (taip pat ir po mirties).
- Paciento interesai ir gerovė svarbesni už visuomenės ir už mokslo interesus.
- Nepilnamečio asmens interesai aukštesni už jo tėvų valdžios principus.

Paciento teisių principai

- Informuoto sutikimo gydysis principas.
- Pasirinkimo laisvė (gydymo įstaiga, gydytojas, metodas, atstovas, žinojimas).
- Sąmoninga atsakomybė už save ir savo sveikatą.
- Negalinčio pilnai išreikšti savo valios paciento kuo didesnis dalyvavimas visais įstatymo numatytais atvejais.

Gydytojo teisių principai

- Pasitikėjimo ir lojalumo pacientui principas.
- Profesionalo atsakomybė, sąžiningo paslaugų teikėjo pareiga.
- Gydytojo ir konsiliumo teisė vertinti paciento interesus.
- Protingumo kriterijaus taikymo principas.
- Įstatymas negali reikalauti to, kas neįmanoma.

Atsakomybės principai

- Silpnesnės teisinio santykio pusės gynimo principas.
- Realios atsakomybės už padarytą žalą ir realių galimybių žalos atlyginimo išreikalavimo principas.
- Žalos pacientui atlyginimo tik esant įstaigos kaltei principas.
- Neturtinės žalos atlyginimo principas.

SVARBU ŽINOTI

Kaip gauti iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) biudžeto apmokamas paslaugas?

- Pagal sveikatos draudimo įstatymą sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos visiems apdraustiems privalomuoju sveikatos draudimu gyventojams tose gydymo įstaigose, kurios yra sudariusios sutartis su teritorinėmis ligonių kasomis dėl šių paslaugų teikimo.

- Už privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiesiems suteiktas medicinos paslaugas gydymo įstaigoms moka ligonių kasos, vadovaudamosi sveikatos apsaugos ministro įsakymuose patvirtintomis paslaugų bazinėmis kainomis.
- Sveikatos priežiūros įstaigos pacientams turi užtikrinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, jų prieinamumą bei kokybę.
- Neapdrausti (ar neapsidraudusieji) privalomuoju sveikatos draudimu nuolatinių šalies gyventojai už medicinos paslaugas (išskyrus būtinąją pagalbą) turi mokėti pagal gydymo įstaigos nustatytus paslaugų įkainius.
- Apdraustas asmuo, laikinai buvdamas bet kurioje Europos Sąjungos šalyje, taip pat Norvegijoje, Islandijoje, Lichtenšteine bei Šveicarijoje, turi teisę gauti būtinąją medicinos pagalbą. Todėl išvykstantieji į minėtas šalis teritorinės ligonių kasos išduoda Europos sveikatos draudimo kortelę.

Jeį pageidaujama išskirtinių sąlygų

- Jei pacientas, turintis teisę gauti nemokamas paslaugas, savo iniciatyva pasirenka brangiau kainuojančias paslaugas, medžiagas, procedūras, jis apmoka paties pasirenkamų ir nemokamų paslaugų, medžiagų, procedūrų bazinių kainų skirtumą. Pats moka ir tada, jei pageidauja papildomų paslaugų ar procedūrų.
- Jei ligoninėje gydomas pacientas savo iniciatyva (gydančiam gydytojui rekomendavus) pasirenka brangesnius vaistus ar medicinos pagalbos priemones nei kompensuojamieji iš PSDF biudžeto, jis privalo sveikatos priežiūros įstaigai apmokėti gydytojo skiriamų ir paties pasirenkamų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių skirtumą. Paciento sutikimą dėl priemokos, patvirtintą jo parašu, gydantysis gydytojas privalo užfiksuoti paciento ligos istorijoje arba ambulatorinėje kortelėje.
- Jei gydymo įstaiga pacientui suteikė brangiau kainuojančias ar papildomas mokamas paslaugas bei vaistus be jo sutikimo ir pacientas už tai sumokėjo, dėl priemokų gražinimo jis turi kreiptis į gydymo įstaigos administraciją.

Kaip pasirinkti šeimos gydytoją?

- Kiekvienas asmuo gali laisvai pasirinkti arčiausiai jo gyvenamosios vietos esančią arba jam patogiau pasiekiamą pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigą (polikliniką, šeimos gydytojo kabinetą, medicinos centrą).
- Įsidėmėtina, kad šeimos gydytojo kompetencijai yra priskirtas ir specialusis ligonio ištyrimas: neurologinis, oftalmologinis, nosies, ausų ir gerklės, dermatologinis, chirurginis, ortopedinis, akušerinis bei ginekologinis. Tad šeimos gydytojas privalo išduoti pacientui siuntimą konsultuoti ir gydyti tik neaiškiu, nepriskirtu jo kompetencijai atveju.

Kaip gauti specialisto konsultaciją?

- Kreipiantis į gydytoją specialistą (neurologą, kardiologą, oftalmologą, chirurgą, endokrinologą ir kt.) būtina turėti šeimos gydytojo siuntimą. Turėdami jį pacientai gali rinktis gydytoją bei gydymo įstaigą, kurioje teikiamos jam būtinos paslaugos, savo rekomendacijas dėl to turėtų pateikti ir šeimos gydytojas. Į gydymo įstaigą dėl specialisto konsultacijos atvykęs asmuo turi būti užregistruotas ir jam turi būti pasiūlyta anksčiausia galima (pagal paslaugų laukimo registravimo žurnalą) paslaugos suteikimo diena. Beje, laukimo pas specialistus trukmė dabar skelbiama teritorinių ligonių kasų interneto svetainėse.
- Kreipdamasis be šeimos gydytojo siuntimo pacientas už gydytojo specialisto konsultaciją turės sumokėti sveikatos priežiūros įstaigai, kurioje dirba pasirinktas gydytojas.
- Žinotina: šeimos gydytojo siuntimo nereikia kreipiantis dėl skubios medicinos pagalbos arba tais atvejais, kai yra numatytas ilgalaikis paciento stebėjimas. Taip pat siuntimo nereikalaujama kreipiantis į gydytoją dermatovenerologą.

Kaip kompensuojami vaistai?

- Ambulatoriškai gydomiems pacientams, apdraustiems privalomuoju sveikatos draudimu, šeimos gydytojai ar gydytojai konsultantai (dirbantys įstaigose, sudariusiose sutartį su ligonių kasomis) gali skirti iš PSDF biudžeto kompensuojamųjų vaistų bei medicinos pagalbos priemonių. Kompensuojama nuo 50 iki 100 proc. jų bazinės kainos.
- Kompensuojamųjų vaistų receptai išrašomi kompensuojamųjų vaistų pase. Dėl minėto dokumento reikia kreiptis į sveikatos priežiūros įstaigą, sudariusią sutartį su teritorine ligonių kasa. Šis dokumentas išduodamas pateikus asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą: suaugusieji privalo pateikti Lietuvoje išduotą pasą ar asmens tapatybės kortelę, o vaikai gimimo liudijimą. Keičiant kompensuojamųjų vaistų pasą būtina gražinti senąjį dokumentą.

Kaip pasigydyti dantis?

- Apdraustiesiems iš PSDF biudžeto visiškai apmokama už suteiktą būtinąją odontologijos pagalbą (skausmo, nelaimingų atsitikimų atvejais ir kt.). Dėl šių paslaugų reikia kreiptis į sutartį su ligonių kasa sudariusią pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigą, kurioje gyventojas prisirašęs (polikliniką, šeimos gydytojo kabinetą, medicinos centrą, kuriuose dirba gydytojai odontologai).
- Privalomuoju sveikatos draudimu apdrausti asmenys (išskyrus vaikus iki 18 m.

ir gaunančius socialinę pašalpą asmenis, kai jie pateikia gyvenamosios vietos savivaldybės socialinės paramos įstaigos atitinkamą pažymą) turi mokėti už plombines medžiagas pagal sunaudotą jų kiekį ir galiojančias kainas.

- Dantų protezavimo išlaidos iš PSDF biudžeto pagal nustatytą tvarką apmokamos tik senatvės pensininkams, tam tikrų kategorijų neįgaliesiems, vaikams (iki 18 m.) bei asmenims, neturintiems dantų ir negalintiems kramtyti dėl retos sunkios ligos ir kai toks sutrikimas yra kitų organų sunkios ligos ar nepagijimo priežastis.

Kaip gauti medicininės reabilitacijos paslaugas?

- Medicininę reabilitaciją skiria gydantysis gydytojas, remdamasis fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojo rekomendacijomis. Medicininė reabilitacija, išskyrus palaikomąją reabilitaciją, skiriama baigti gydymui po ūmaus susirgimo ar traumos. Gydymo įstaiga išduoda pažymą siuntimui gauti ir medicinos dokumentų išrašą. Su šiais dokumentais pacientas turi kreiptis į teritorinę ligonių kasą, kurioje išduodama pažyma, patvirtinanti teisę į kompensaciją už tokį gydymą.
- Tiek gydymo įstaigoje, tiek teritorinėje ligonių kasoje siunčiamam į reabilitacinę gydymo įstaigą ar sanatoriją pacientui turi būti suteikta visa informacija apie įstaigas, teikiančias jam reikalingas paslaugas. Pacientas turi teisę pats pasirinkti, į kurią įstaigą jam parankiau vykti.

Kiek laiko ligonis gydomas ligoninėje?

- Ligoninėje pacientas turi būti gydomas tol, kol būtina. Tai priklauso nuo paciento būklės, gydymo eigos.
- Kada ligonį išrašyti iš ligoninės, sprendžia pacientą gydantis gydytojas.

Kur kreiptis, jei esate nepatenkintas dėl suteiktų paslaugų?

- Jei esate nepatenkintas dėl jums suteiktų paslaugų, pirmiausia kreipkitės į gydymo įstaigos administraciją.
- Pacientų teisių pažeidimus nagrinėja bei sveikatos priežiūros specialistų suteiktų paslaugų kokybę vertina Valstybinė medicininio audito inspekcija prie LR sveikatos apsaugos ministerijos, Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisija prie LR sveikatos apsaugos ministerijos, taip pat teritorinės ligonių kasos ir Valstybinė ligonių kasa prie LR sveikatos apsaugos ministerijos.

SVARBIAUSI ADRESAI

Valstybinė ligonių kasa

prie LR sveikatos apsaugos ministerijos

(Internetas: <http://www.vlk.lt>, el. paštas: info@vlk.lt)

Kalvarijų g. 147, LT-08221 Vilnius

Tel. (8-5) 2364100, faksas (8-5) 2364111

Telefonai pasiteirauti (Vilniaus kodas 8-5):

- Informacija dėl endoprotezavimo eilės 2364133 (d.d. nuo 14 iki 16 val.).
- Informacija dėl klausos aparatų 2364134.
- Informacija dėl akių lęšiukų 2364172.
- Informacija dėl vaistų kompensavimo 2364115 (d.d. nuo 15 iki 17 val.).
- Informacija dėl ortopedijos technikos 2364195.
- Informacija dėl pažymų išvykstantiesiems į ES šalis 2364151, 2364155.

LR sveikatos apsaugos ministerija

(Internetas: <http://www.sam.lt>, el. paštas: info@sam.lt)

Vilniaus g. 33, LT-01119 Vilnius

Tel. (8-5) 2661400, faksas (8-5) 2661402

Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisija

prie LR sveikatos apsaugos ministerijos

Vilniaus g. 33, LT-01119 Vilnius

Tel. (8-5) 2661400, faksas (8-5) 2661402

Valstybinė medicininio audito inspekcija

prie LR sveikatos apsaugos ministerijos

(Internetas: <http://www.vmai.lt>, el. paštas: vmai@vmai.lt)

A. Smetonos g. 5, LT-01115 Vilnius

Tel. (8-5) 2169934, faksas (8-5) 2169917

LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija

(Internetas: <http://www.socmin.lt>, el. paštas: post@socmin.lt)

A. Vivulskio g. 11, LT-03610 Vilnius

Tel. (8-5) 2664201, faksas (8-5) 2664209

Visais Jums rūpimais klausimais galite kreiptis į savo rajono diabeto klubą, draugiją ar bendriją.

Jei nežinote, kur jų ieškoti, kreipkitės į Lietuvos diabeto asociaciją.

LIETUVOS DIABETO ASOCIACIJA

Gedimino pr. 28/2-404, LT - 01104 Vilnius

Tel. (8-5) 2620783, faksas (8-5) 2610639

Internetas: <http://www.dia.lt>

El. paštas: info@dia.lt

Įmonės kodas – 291737660

Atsiskaitomoji sąskaita Nr. LT 50 7044 0600 0103 0696

AB SEB banke

Lietuvos diabeto asociacija dirba visomis darbo dienomis 8 - 17 val.,
penktadieniais iki 16 val. Pietų pertrauka 12 - 13 val.

DIABETO MOKYKLA

Gydytoja endokrinologė nemokamai konsultuoja ir moko sergančiuosius cukriniu diabetu LDA buveinėje – Vilniuje, Gedimino pr. 28/2, 404 kabinete.

Visomis darbo dienomis informaciją mokymo klausimais nemokamai teikia kiti LDA darbuotojai.

**Jūs galite prisidėti prie Lietuvos diabeto asociacijos veiklos,
skirdami 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio sumos.**